

Ewelina Stasiak*

 <https://orcid.org/0000-0002-7715-7159>

UCZESTNICTWO KOBIEŃ W SPRAWOWANIU WŁADZY W GMINACH WIEJSKICH

Abstrakt. Celem artykułu jest ukazanie poziomu uczestnictwa politycznego kobiet w latach 2002–2014 w gminach wiejskich województwa łódzkiego. Uczestnictwo rozumiane jest w artykule jako kandydowanie w wyborach samorządowych i pełnienie funkcji wójta, radnej i sołtyski. Dodatkowo przybliżono charakterystykę gmin wiejskich z perspektywy sfeminizowania urzędu gminy. Badanie pokazało, że widoczny jest niewielki wzrost liczby kobiet w reprezentacji we władzach samorządu lokalnego. Liczba kobiet pełniących funkcję przewodniczącego rady gminy jest niska, ale wyższa od liczby kobiet pełniących funkcję wójta. Wysoka pozycja kobiet wystąpiła również na stanowisku skarbnika i sekretarza gminy. Podobną tendencję związaną z liczbą kobiet aktywnych w środowisku lokalnym można zauważyć na przykładzie władz sołectw.

Słowa kluczowe: władza lokalna, kobiety, wieś.

Wstęp

Udział mieszkanek wsi w strukturach samorządu terytorialnego systematycznie wzrasta, lecz rządzenie i zarządzanie mimo wszystko od wieków spoczywa w męskich rękach. Trudno zatem o wprowadzenie reguł równości płci w polityce, w której to „jeśli jakąś grupę wyklucza się wystarczająco długo z jakiegoś przedsięwzięcia, to mamy prawie 100% szans na to, iż reguły tego przedsięwzięcia rozwiną się w taki sposób, że owa grupa nie będzie do nich dostosowana” (Kymlicka 1998: 265). Można jednak zauważyć, że w XXI wieku kobiety częściej są obecne na listach wyborczych, poprzez łączenie funkcji społecznych (działaczek społecznych) z politycznymi (członkinie partii). To nic innego, jak dążenie własne (chęć startowania w wyborach, wejścia w politykę) oraz znamienne uwidocznienie problemów, dążeń i potrzeb pozostałych kobiet. Działalność polityczna ma w ten sposób punkt odniesienia w użyteczności – dla dobra wspólnego kobiet, jak i każdej z osobna (Tomczak, Zawadzka 2016: 204–205).

* Mgr, Katedra Gospodarki Samorządu Terytorialnego, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, ul. Rewolucji 1905 r. 37, 90-214 Łódź, e-mail: ewelina.stasiak@uni.lodz.pl

Zasadniczym celem rozważań zawartych w tym opracowaniu jest ukazanie poziomu uczestnictwa politycznego kobiet w latach 2002–2014 w gminach wiejskich województwa łódzkiego. Uczestnictwo rozumiane jest tu jako kandydowanie w wyborach samorządowych i pełnienie funkcji wójta, radnej i sołtyski. Wybór województwa łódzkiego jako obszaru badania wynikał ze specyfiki tego regionu, który charakteryzuje się najwyższym wskaźnikiem feminizacji w Polsce. Zaprezentowane w tekście rozważania stanowią efekt analizy danych zastanych pozyskanych z Banku Danych Lokalnych (liczba osób sprawujących funkcję sołtysa) oraz Państwowej Komisji Wyborczej (liczba kandydatów i wybranych w wyborach do rad oraz w wyborach wójtów gmin) w latach 2002–2014. Innym źródłem danych są także informacje umieszczone na stronach internetowych jednostek terytorialnych (BIP), które pozwoliły dokonać charakterystyki gmin wiejskich z perspektywy sfeminizowania urzędów gmin. Na tym gruncie powstaje pytanie: czy kobiety „u władzy” częściej otaczają się kobietami w administracji? Należy podkreślić, że im wyższy szczebel władzy, tym mniej na nim kobiet. Dowodzi to, że im niższy szczebel władzy (mniej wpływów, wynagrodzeń i prestiżu), tym łatwiej jest na nim zdobyć uznanie wśród społeczności lokalnej właśnie kobietom (Fuszara 2013: 65). Tempo zmian w tym zakresie jest nadal niesatysfakcjonujące, nie można zatem mówić o równości szans kobiet i mężczyzn w zarządzaniu. Niemniej wiara i nadzieja na atrakcyjniejsze perspektywy jest mocną stroną polskich kobiet (Kupczyk 2009: 18–19). Obecnie coraz częściej reprezentacja pań aspiruje do tych obszarów władzy, gdzie wymaga się odpowiednich predyspozycji, a także poświęcenia większej ilości czasu, aby właściwie reprezentować daną grupę osób. Zaznaczyć jednak należy, że publikacja tych wstępnych ustaleń wymaga przeprowadzenia szerszych analiz. Badanie jednego województwa niesie ze sobą pewne ograniczenia, nie pozwala na wysuwanie reprezentatywnych wniosków. Zagadnienia związane z uczestnictwem kobiet wiejskich umożliwiają zbadanie chociażby wpływu aktywności kobiet na stan obecny i perspektywy rozwoju gminy, co stanowi niejako punkt wyjścia do dalszych, bardziej szczegółowych badań w tym zakresie. Otrzymane wyniki badania mogą zapewnić podstawy do dyskusji wśród polityków i mieszkańców na temat rozwoju gmin wiejskich.

1. Obecność kobiet w życiu politycznym gminy

Szczeblem samorządowym „najbliższym” mieszkańcom wsi jest samorząd gminny, z wybieralną radą gminy jako organem stanowiącym i kontrolnym oraz wybieralnym (od 2002 r.) wójtem, burmistrzem i prezydentem miasta jako organem wykonawczym. Dopełnieniem samorządu gminnego są sołectwa, jednostki pomocnicze gmin, które obejmują zazwyczaj jedną lub kilka wiejskich jednostek osadniczych. Sołtys lub sołtyska to osoba wybrana spośród mieszkańców wsi, którą wspiera również wybieralna rada sołecka (Matysiak 2015: 127–141).

Pozycja organu wykonawczego w gminie jest znacząca ze względu na jego wybór w wyborach bezpośrednich przez społeczność lokalną, co stanowi najpełniejszy wyraz demokracji bezpośredniej. Analizując miejsce organu wykonawczego w organizacji publicznej, można zauważyć, że jest to stanowisko szczególne ze względu na pozycję kierowniczą oraz zakres pełnionych funkcji. W zarządzaniu gminą zajmuje on zatem kluczowe miejsce w całokształcie procesów decyzyjnych (Wojciechowski, Podgórnica-Krzykacz, Dolewka, Wojciechowski 2014: 27). Kim zatem jest wójt i jaką odgrywa rolę w życiu lokalnej wspólnoty samorządowej? On odpowiada za kształtowanie jak najlepszego wizerunku gminy w otoczeniu, poprzez realizację planów, dla których musi uzyskać akceptację rady, a to wymaga uzgodnień i negocjacji z mieszkańcami. Chodzi tu o coraz większe zaangażowanie władz lokalnych w rządzenie i zarządzanie publiczne, tak by był widoczny progres w przekształceniach wiejskich jednostek osadniczych. Niektóre z nich, z racji efektywności i kompetencji w podejmowaniu decyzji publicznych, a tym samym tworzenia dobra wspólnego, mogą stanowić niejako wzorce do naśladowania dla pozostałych organizacji publicznych, które rywalizują w rankingu najlepiej prosperujących gmin w Polsce. Sposób, w jaki zostaje wykorzystany potencjał jednostki samorządu terytorialnego, jako przejaw dostosowania się do ciągłych zmian w otoczeniu czy potrzeb i oczekiwań mieszkańców w wymiarze lokalnym, decyduje o szansach na sukces w zarządzaniu rozwojem.

Od lat debatuje się na temat równego udziału kobiet i mężczyzn w życiu publicznym, w tym także politycznym, gdzie mężczyźni nieustannie zajmują wyższą pozycję. Kobiety w małym stopniu uczestniczą w wyborach i sprawowaniu władzy, w której mogłyby mieć realny wpływ na wynajdywanie coraz to lepszych pomysłów na rozwój gminy w przyszłości. W społeczności lokalnej istnieje wiele przyczyn nieobecności kobiet w polityce, które mają zróżnicowany charakter: kulturowy, społeczny, ekonomiczny oraz polityczny. Przyczyny kulturowe mieszczą się w sile stereotypów, mówiących o tym, że polityka to męski obszar aktywności. Przekonania na temat udziału kobiet w procesach decyzyjnych są w bardzo silny sposób powiązane z podejściem do kwestii ról społecznych kobiet i mężczyzn, podziału obowiązków czy zdolności zsynchronizowania życia zawodowego i rodzinnego (przyczyny społeczne). Z przyczyn ekonomicznych kobiety są mało atrakcyjnym dla partii partnerem wyborczym, ponieważ nadal zarabiają mniej od mężczyzn, nie wnoszą zaplecza ekonomicznego. Niewielka obecność kobiet w polityce związana jest także z mechanizmem selekcji wewnątrzpartyjnej (Spurek 2002: 12). Przyczyną małej liczby kobiet w polityce jest również pewne przywiązanie do obecnej władzy lokalnej (niska rotacyjność na stanowisku wójta), choć z perspektywy czasu widoczne są zmiany zachodzące w trakcie wyborów samorządowych.

Równość płci to zagadnienie niezwykle żywotne, pokazujące, że zbiorowość doświadcza sprawiedliwego traktowania w każdej dziedzinie życia społecznego (Półtorak 2015: 5). Jak wskazuje J. Wiatr, „sprawiedliwość społeczna

oznacza przede wszystkim, że żadna grupa społeczna nie jest dyskryminowana, ani też uprzywilejowana z racji pochodzenia, płci, wyznania czy innych cech, które mogłyby stanowić podstawę dyskryminacji lub przywileju” (Wiatr 2000: 9). W XXI wieku kobiety ze względu na odpowiednie kwalifikacje, motywacje i determinację coraz częściej obejmują stanowiska decyzyjne w publicznym i politycznym życiu gminy. Dla zwiększenia obecności kobiet w samorządzie terytorialnym istotna jest akceptacja ze strony społeczności lokalnej. Nieznaczny udział kobiet na stanowiskach kierowniczych powoduje błędne koło, które stabilizuje niedostateczne przedstawicielstwo kobiet w procesie decyzyjnym. Zdecydowanego potwierdzenia dostarczają słowa A. Radiukiewicz, która uważa, iż „męski charakter demokracji sprawia, że niejako «naturalnie» kobiety są eliminowane ze sfery polityki. Muszą włożyć wiele wysiłku, choćby «poświęcić swoją kobiecość», aby wdrzeć się w zmaskulinizowane kręgi” (Radiukiewicz 2010: 61). Kobiety powinny zatem być zachęcane do brania odpowiedzialności za swe życie i włączania się do wyborów samorządowych. Dość często jednak są eliminowane już na początku, co zniechęca je do aktywnego zaangażowania choćby na szczeblu lokalnym. To wszystko sprawia, że Polki mają utrudnione zadanie w kwestii podjęcia aktywności w publicznym i politycznym życiu gminy, ważne zatem jest prezentowanie konkretnych problemów i rozwiązań w tej kwestii, a nie tylko motywacji kobiet do działania w życiu lokalnej wspólnoty samorządowej (Zaworska-Nikoniuk 2010: 202).

Współczesne warunki życia i wzrost świadomości społecznej w kwestii równouprawnienia wpłynęły na wzmocnienie pozycji kobiet w stosunku do mężczyzn (Zielińska-Balcerzak 2013: 95). Należy tu jednak zasygnalizować, że „kobiety ze względu na swoje specyficzne doświadczenia życiowe, wynikające z cech biologicznych, jak i kulturowo ukształtowanych modeli ich ról w społeczeństwie, mogą wnieść do polityki i zarządzania gospodarką odmienne spojrzenie, przyczyniając się do lepszej identyfikacji ważnych społecznie problemów, jak i sposobów ich rozwiązywania” (Siemieńska 2003: 8). W aktywności pań w obszarach związanych z władzą i zarządzaniem podstawową rolę odgrywają cechy osobowościowe poszczególnych kandydatek. Sprawowanie władzy nie jest z reguły celem dla kobiet wiejskich, mają one mniejsze ambicje do pełnienia ról wodzowskich niż mężczyźni. Władza ma dla nich rzadko wartość autoteliczną, ponieważ kobiety dążą do realizacji zadań, które nakierowane są w szczególności na rzecz społeczności lokalnej. Kobiety wiejskie często zajmują niższe stanowiska, dominuje wśród nich wzorzec działaczek wiejskich (sołtyski), które chcą pracować dla swego środowiska (Tryfan, Rosner, Pięcek 2003: 100–101).

Bardzo często społeczeństwo lokalne postrzega kobiety jako osoby, które nie mogą i nie powinny ubiegać się o stanowiska publiczne, a większość z nich nie czuje się na siłach, aby zasiadać w instytucjach politycznych obsadzanych drogą głosowania. Tymczasem działanie na rzecz kultury i tradycji na obszarach wiejskich zdecydowanie jest w rękach kobiet. Dlaczego? To dzięki ich aktywności

zachowała się polska tradycja, która wpływa na aktywność i integrację mieszkańców wsi. Pomimo to kobiety, które chcą być aktywne w publicznym i politycznym życiu gminy, mają duże wątpliwości co do szansy swojej wygranej w wyborach samorządowych, i zostają jedynie sołtyskami w swoim regionie. Wycofanie się kobiet z polityki, mała ich reprezentacja wśród kandydatów, słabe wyniki kobiet w wyborach, są rezultatem chociażby tego, że startują one z dalszych, często niekorzystnych dla nich miejsc na listach wyborczych (Opalińska 2010: 52). Warto podkreślić, że obecnie wzrosło zainteresowanie aktywnością polityczną kobiet, która pozwala na znaczące działanie na rzecz rozwoju lokalnego. Problemem jest jednak nieduża obecność kobiet w przestrzeni politycznej i działaniach w życiu społecznym środowiska zamieszkania na szczeblu nie tylko krajowym, ale również samorządowym (Podgórska-Rykała 2016: 229). Argumentem istotnym z perspektywy podjętego tematu jest zaangażowanie kobiet w życie publiczne (polityczne definiowanie i publiczne reprezentowanie swoich interesów), które jest wyjątkowo niskie w porównaniu z doświadczeniem mężczyzn w tej dziedzinie życia społecznego (Suska 2005: 147).

Tradycyjne postrzeganie ról kobiet i mężczyzn w środowisku wiejskim prowadzi do wykreowania wizerunku kobiety, która dość często boryka się z brakiem wiary we własne siły, obawą przed ryzykiem, małą zaradnością i siłą przebiecia, lękiem przed opinią społeczną, sprzeciwem męża i rodziny co do uczestnictwa w życiu gminy (Marks-Krzyszowska 2012: 128–137). Wyniki badania dotyczące aktywności ekonomicznej kobiet zamieszkujących tereny nisko zurbanizowane wskazują, że kobiety

rzadko pełnią funkcje w samorządzie powiatowym i gminnym oraz innych organizacjach społeczno-politycznych, jak twierdzą, z powodu natłoku obowiązków domowych i zawodowych (46%) oraz braku wiary we własne siły (37%). Co czwarta (26%) wskazuje na zbyt małą ilość czasu, jaką dysponują kobiety, aby móc się angażować w życie społeczno-polityczne, a co piąta mówi o braku zainteresowania sprawami społeczno-politycznymi (22%), a także o braku przygotowania do sprawowania tego rodzaju funkcji (Krzyszkowski, Marks, Lisek-Michalska, Przywojska 2007: 84).

W tym przypadku warto zapewniać kobietom równe uczestnictwo w pełnieniu funkcji wójta, radnej i sołtyski, co wymaga większego skupienia się na wywołaniu zmian w postrzeganiu roli kobiety w opiniach mężczyzn, a także całej społeczności lokalnej. Ponadto, w celu zwiększenia aktywności kobiet ważne jest wspieranie działań mających na celu zapewnienie im większego uczestnictwa w gremiach decyzyjnych i w rozwoju kariery, a zarazem zmniejszenie segregacji ze względu na płeć w przestrzeni politycznej.

2. Kobiety „u władzy”

Przedstawione wyniki badania¹ dotyczącego uczestnictwa kobiet w sprawowaniu władzy w 133 gminach wiejskich województwa łódzkiego w latach 2002–2014 są istotną i wartościową częścią artykułu. Kobiety stanowią zdecydowaną większość w społeczeństwie, jednak ich liczba wśród osób posiadających realną władzę, prestiż i autorytet jest wciąż mała. W 2014 r. w województwie łódzkim współczynnik feminizacji wyniósł 110. W gminach wiejskich województwa łódzkiego liczebna przewaga kobiet była większa jedynie w jednej gminie, na 100 mężczyzn w Andrespolu przypadało 111 pań. W przypadku 97 gmin (73% ogółu gmin), współczynnik feminizacji wynosił 100 lub powyżej. W pozostałych gminach (27%) wskaźnik feminizacji wynosił poniżej 100. Wskaźnik feminizacji w Łanietach wynosił 91 (na 100 mężczyzn przypadało 91 kobiet), co świadczy o niekorzystnej strukturze płci.

Tabela 1. Kobiety kandydujące i pełniące rolę wójta w gminach wiejskich województwa łódzkiego

Wyszczególnienie	Rok			
	2002	2006	2010	2014
Liczba kandydatek	46	63	72	66
Udział w ogólnej liczbie kandydatów (%)	10,02	15,40	18,18	18,33
Liczba kobiet wybranych	15	12	14	16
Udział w ogólnej liczbie wybranych (%)	11,28	9,02	10,53	12,03

Źródło: opracowanie własne.

W 2002 r. w wyborach samorządowych na stanowisko wójta w województwie łódzkim kandydowało 46 kobiet, które stanowiły 10% ogółu kandydatów. W 2006 r. spośród osób kandydujących na to ważne stanowisko we wszystkich gminach wiejskich województwa łódzkiego, kobiety stanowiły 15%. Liczba kobiet zainteresowanych udziałem we władzach wzrasta, dzięki czemu można mówić o dążeniu do racjonalizacji aktywności politycznej, wskazując przy tym, że przestrzeń polityczna nie stanowiła jedynie męskiej domeny. W przypadku wyborów do organów wykonawczych gmin, w 2010 r. (72 kandydatki) i 2014 r. (66 kandydatek) kobiety stanowiły 18% ogółu kandydatów startujących w wyborach

¹ W badaniu nie brano pod uwagę dwóch gmin wiejskich, które w badanym okresie utraciły status gmin wiejskich na rzecz bycia miastem.

samorządowych. Tym samym, w 2014 r. spośród wybranych na stanowisko wójta było tylko 16 kobiet (gminy: Drużbice, Brzeziny, Dmosin, Jeżów, Dąbrowice, Wodzierady, Kiernoza, Kocierzew Południowy, Dłutów, Siemkowice, Dobryszycce, Kodrąb, Ładzice, Sadkowice, Brzeźnio, Zgierz), choć jest to najlepszy wynik w stosunku do wszystkich wyborów od 2002 r. Wyniki wyborów samorządowych są zgodne z często obserwowaną prawidłowością, że w sytuacjach, w których są do obsadzenia pojedyncze stanowiska, to reprezentacja żeńska sporadycznie je osiąga (Siemińska 2005: 79). Celem uzupełnienia zestawienia doprecyzować należy, iż coraz częściej funkcję wójta zaczynają sprawować kobiety, które uzyskały mandat kilka razy z rzędu (w latach 2006 i 2010 było to siedem kobiet, w 2014 r. – osiem). Rozszerzając w tym momencie wyniki wyborów w gminach wiejskich do okresu lat 2002–2014, wskazać należy, że dwie kandydatki przyciągnęły głosy elektoratu w trzech kolejnych wyborach samorządowych (2002–2010), co więcej za każdym razem w I turze zostały zwyciężczyniami. Kolejne dwie kandydatki wygrały wybory w latach 2006–2014. Przykładowo, w gminie Dmosin kobieta pełniła rolę wójta od 2002 r., w każdym badanym roku została wybrana w I turze głosowania. W związku z tym dotarcie do wysokich stanowisk w wielu przypadkach pozwoliło na zdobycie stanowiska kilka razy, dzięki wykazaniu się zaangażowaniem i uzyskaniu korzystnych efektów pracy w postaci rozwoju gminy.

Na uwagę zasługuje również fakt, że liczba kobiet ubiegających się o mandat w organach władzy samorządowej i wygrywających wybory także systematycznie wzrasta. W 2014 r. w Polsce kobiety stanowiły 28% ogółu radnych. Porównując obecność kobiet w radach gmin w poprzednich latach (2002 r. – 17%, 2006 r. – 22%, 2010 r. – 27%), nastąpił wzrost liczby kobiet w każdym wyborach samorządowych. W 2002 r. kobiety stanowiły 24% ogółu kandydatów, a w 2014 r. było to już 35%, co świadczy o tym, że w każdym kolejnych wyborach liczba kobiet w ogólnej liczbie kandydatów zwiększała się.

Tabela 2. Kobiety kandydujące i pełniące rolę radnej w gminach wiejskich województwa łódzkiego

Wyszczególnienie	Rok			
	2002	2006	2010	2014
Liczba kandydatek	1 924	1 961	2 155	2 079
Udział w ogólnej liczbie kandydatów (%)	24,52	27,49	33,89	35,56
Liczba kobiet wybranych	357	447	543	568
Udział w ogólnej liczbie wybranych (%)	17,89	22,41	27,22	28,47

Źródło: opracowanie własne.

W 2002 r. w gminach wiejskich województwa łódzkiego przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami w radzie gminy wystąpiła w 3 gminach (Gidle, Ksawerów, Rawa Mazowiecka). W 9 gminach (Bielawy, Kiernoza, Kocierzew Południowy, Zduny, Poświętne, Sławno, Sieradz, Konopnica, Parzęczew) zaś nie wybrano żadnej kobiety – najgorszy wynik w porównaniu do pozostałych lat. W 2006 r. najwyższa przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami w radzie gminy wystąpiła w gminie Gidle. W gminach: Bedlno, Sędziejowice, Bielawy, Rzaśnia, Pęczniew, Masłowice ani jedna kobieta nie uzyskała mandatu radnego. W 2010 r. liczba kobiet w radzie gminy – powyżej 8 pań, wzrosła znacząco, bo sytuacja taka miała miejsce w 5 gminach (Gidle, Nowa Brzeźnica, Żytno, Burzenin, Godzianów). Gminy, w których nie wybrano kobiet do rady gminy, to Nieborów, Poświętne oraz Pątnów. W 2014 r. najwyższa przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami w radzie gminy wystąpiła w 7 gminach (Dmosin, Bolesławiec, Wola Krzysztoporska, Lgota Wielka, Tomaszów Mazowiecki, Biała, Skomlin). Najniższa (brak kobiet) była w gminach Ostrówek i Łubnice.

Podobną tendencję związaną z liczbą kobiet w środowisku lokalnym można zauważyć na przykładzie władz sołectw². Reprezentacja żeńska na szczeblu lokalnym odnośnie do działalności jednostek pomocniczych była znacząca. Z danych GUS wynika, że w Polsce w 2014 r. kobiety sprawowały funkcję sołtysa w blisko 36% wsi. W odniesieniu do lat wcześniejszych, udział kobiet w organach wykonawczych sołectwa wzrósł. W 2014 r. takich województw, w których powyżej 30% osób stanowiły kobiety, było w Polsce aż 14. I. Matysiak wskazuje na różne przyczyny tego stanu rzeczy, między innymi na to, że pozycja sołtysa jest postrzegana przez mieszkańców jako mniej „atrakcyjna” i nie budzi tak wielkiego zainteresowania ze strony mężczyzn jak kiedyś. Wobec tego, funkcja ta staje się bardziej dostępna dla kobiet, które chcą zaistnieć w ramach samorządu wiejskiego poprzez samorealizację w lokalnej sferze publicznej, wykraczając jednocześnie poza przypisywane im do tej pory role (Matysiak 2013: 138–152). Spośród gmin wiejskich województwa łódzkiego najwięcej sołtysów było w 8 gminach (Wola Krzysztoporska, Wartkowice, Widawa, Bełchatów, Grabów, Zgierz, Bedlno, Bielawy), a te, w których dominowała reprezentacja żeńska, to przede wszystkim: Wola Krzysztoporska, Bełchatów oraz Widawa. Porównując lata 2010–2014, można zauważyć wzrost w liczbie kobiet wśród władz sołectw (2010 r. – 909, 2014 r. – 1051). W 2014 r. liczba kobiet obejmujących funkcję sołtysa wzrosła w 71 gminach (Wola Krzysztoporska – wzrost o 7). W 45 gminach liczba kobiet nie uległa zmianie. W pozostałych gminach (17) wystąpił spadek, szczególnie w gminach Kodrąb i Burzenin.

Sukces wyborczy jest przeważnie spodziewany wśród aktualnie sprawujących dane stanowisko i ubiegających się o reelekcję niż u pozostałych kandydatów. W związku z tym, im więcej kandydat ma za sobą lat sprawowania istotnej

² Sołtys lub sołtyska są łącznikiem między społecznością lokalną a władzami samorządowymi.

funkcji (roli) w procesie kierowania (zarządzania), tym większą posiada szansę na utrzymanie dotychczasowej pozycji wójta. Reelekcja w takich okolicznościach nie zawsze musi oznaczać jego skuteczne zarządzanie. Często spotkać się można z poglądem, że kierownicy wykorzystują własne doświadczenie polityczne, aby podkreślić swoje walory i maskować niedoskonałości zarządzania w celu uzyskania poparcia ze strony nieświadomych obywateli. Uwzględniając jednak doświadczenie polityczne kandydatów ubiegających się o stanowisko w wyborach samorządowych i ich potencjał, który znacząco wpływa na decyzje obywateli, może to zagwarantować pozytywne skutki w dłuższym okresie. Liczba kadencji kierownika organizacji publicznej wpływa na sprawność i efektywność pracy na stanowiskach kierowniczych w jednostkach administracyjnych. Posiadanie doświadczenia i wiedzy poprzez kontakt z wyborcami pozwala na udoskonalanie przebiegu działań na omawianym stanowisku dla maksymalizowania możliwości zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie rozwoju gminy. Innymi słowy, ponowny wybór w wyborach samorządowych to nic innego jak dowartościowanie kandydata, co sprzyja jego stabilizacji w sferze lokalnej władzy. Społeczność lokalna przez ponowny wybór wyraża swoje nastawienie do przyszłego wójta, oczekując od niego właściwego przygotowania do wykonywania zadań publicznych wraz z podejściem do zarządzania dobrem społecznym z taką troską, jakby miał on do czynienia ze swoją własnością (Zemło 2005: 393). Kontekst sprawowania istotnej funkcji (roli) w procesie kierowania (zarządzania) przez reprezentanta społeczności lokalnej koncentruje się przede wszystkim na sprawach bieżącego funkcjonowania i poprawy warunków życia mieszkańców, z ograniczeniem wystąpienia spirali jakichkolwiek lokalnych konfliktów. Sytuacja ta może doprowadzić do chęci zmiany lokalnego włodarza, a jednocześnie utrudnić mimo wszystko możliwość planowania pojedynczych długofalowych działań na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki i poprawy jakości życia w gminie. Łatwiej jest zarządzać w organizacji publicznej, w której atmosfera współpracy pozwala na działania w zakresie poprawy kondycji jednostki samorządu terytorialnego. Jednocześnie promując tym samym osiągnięcia organu wykonawczego, szczególnie pod koniec kadencji, w celu silnego wyróżnienia kandydata ubiegającego się o kolejną reelekcję. W rezultacie umożliwia to utrzymanie przewagi konkurencyjnej wśród kandydatów, co skutkuje długookresowym utrzymaniem aktywności kobiety, która pełniła dotychczas służbę publiczną. Leży to w interesie zarówno jej samej, jak i urzędników organizacji, którzy zdobywali doświadczenie i rozwijali umiejętności w zespole, dbając przy tym o rozwój gminy w trakcie sprawowania urzędu.

Analizy lokalnej aktywności politycznej kobiet na wsi zostały także rozszerzone o charakterystykę gmin wiejskich z perspektywy sfeminizowania urzędów gmin. Sfeminizowanie urzędów gmin wiejskich województwa łódzkiego analizowano w 2014 r. Sukces wyborczy osiągnęło 16 kobiet (12%), które pełniły w kadencji 2014–2018 rolę wójta w gminach wiejskich województwa łódzkiego. Wynika stąd, że wystąpił niewielki udział kobiet w reprezentacji we władzach

samorządu lokalnego. Zjawisko pełnienia funkcji wójta przez kobietę jest wyraźnie zróżnicowane regionalnie. Najwięcej kobiet pełni tę funkcję w powiatach: radomszczańskim (gminy: Dobryczyce, Kodrąb, Ładzice), brzezińskim (Brzeziny, Dmosin) i łowickim (Kiernozia, Kocierzew Południowy). Żadna kobieta nie była wójtem w gminach wiejskich w dziesięciu powiatach na terenach południowo-wschodnich, północno-zachodnich i południowo-zachodnich województwa łódzkiego. Wielokadencyjność kobiet miała miejsce raczej w centrum województwa łódzkiego, na obszarach pięciu powiatów (bełchatowski, brzeziński, pabianicki, piotrkowski, sieradzki). Kobiety zdominowały dwa najwyższe, po wójcie, stanowiska w urzędzie gminy, o czym świadczy liczba kobiet na stanowisku sekretarza gminy – 89 kobiet (67%) oraz na stanowisku skarbnika – 125 kobiet (94%). Ważną funkcję w gminie pełni również rada gminy. W 2014 r. najwyższa przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami w radzie gminy wystąpiła w gminie Dmosin – w radzie zasiadało 10 kobiet, co stanowiło 67% radnych. W gminach: Bolesławiec, Wola Krzysztoporska, Lgota Wielka, Tomaszów Mazowiecki, Biała i Skomlin wystąpił również duży stopień feminizacji – w radzie zasiadało 8 lub 9 kobiet, co stanowi powyżej połowy liczby radnych. Z kolei w gminach Ostrówek i Łubnice nie było żadnej kobiety w radzie gminy. Lokalne elity polityczne w badanych gminach są zdominowane przez mężczyzn, na uwagę jednak zasługuje fakt, że w 26 gminach przewodniczącym rady gminy była kobieta. Liczba kobiet w tym przypadku jest większa (20%) od liczby kobiet będących wójtami (12%). Istotna jest też rola kobiet w sołectwach. W badanych gminach wiejskich województwa łódzkiego najczęściej sołectw (powyżej 40) było w sześciu gminach (Zgierz, Grabów, Bełchatów, Widawa, Wartkowiec, Wola Krzysztoporska). W 27% badanych gmin kobiety były sołtysami w co najmniej połowie sołectw w gminie. W 2014 r. najwyższa przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami wystąpiła w gminie Sulmierzyce – w sołectwie zasiadało 12 kobiet, co stanowiło 86% sołtysów.

Wola Krzysztoporska była jednym z najbardziej sfeminizowanych urzędów gmin wśród badanych gmin. W piętnastoosobowej radzie gminy było 8 kobiet. Kobiety nie sprawowały funkcji skarbnika i sekretarza, ani wójta. Na 43 sołectw aż 33 kobiety zarządzały swoimi wsiami. Na drugim miejscu znalazła się gmina Zgierz, w której to wójtem, skarbnikiem i sekretarzem była kobieta. W radzie zasiadało 6 kobiet, co stanowiło 40% radnych, a w sołectwach – 18 kobiet (45%). Kolejnym liderem wśród badanych gmin okazała się gmina Dmosin – 25 kobiet. Wójtem była Danuta Supera, która pomoc w pracy i zaangażowaniu na scenie politycznej otrzymywała od otaczających ją kobiet (sekretarz, skarbnik, 10 kobiet w radzie, 12 sołtysów), których wspólna praca wpływała na losy gminy. Na 133 gminy, ostatnie miejsce zajęły Łubnice (najmniejsza liczba kobiet – skarbnik, sekretarz, dwie sołtyski). Na pytanie: „Czy kobiety «u władzy» częściej otaczają się kobietami w administracji?” odpowiedź jest raczej twierdząca, w pierwszej trójce są gminy: Wola Krzysztoporska, Zgierz i Dmosin. W tym kontekście

należałoby jednak w Polsce wypracować pogłębiony ranking gmin wiejskich, który dostarczy szerszych wniosków w badanym temacie, ponieważ trudno doszukać się jednoznacznej odpowiedzi na postawione pytanie.

Podsumowanie

Wybory to pewnego rodzaju instrument selekcji, by w samorządzie terytorialnym odpowiednie stanowiska były piastowane przez najlepszych. Nie przesądzając, jakie czynniki mają realny wpływ na strukturę społeczną władz samorządowych, należy stwierdzić, że wskaźnik feminizacji w każdych kolejnych wyborach jest wyższy. Przeprowadzenie analizy uczestnictwa kobiet w sprawowaniu władzy w gminach wiejskich wiąże się z wykreowaniem pożądanej postawy osoby ze względu na rozwój gminy, gdzie uznanym i najczęściej wybieranym kandydatem będzie mogła stać się kobieta wyróżniająca się spośród wielu lokalnych działaczy samorządowych. Porównując obecność kobiet na stanowisku wójta w badanych latach, widać mały wzrost liczby kobiet w reprezentacji we władzach samorządu lokalnego. Na uwagę zasługuje jednak fakt, że w gminach wiejskich województwa łódzkiego funkcję wójta sprawują kobiety, które uzyskały mandat kilka razy z rzędu. Liczba kobiet pełniących rolę radnej także wzrasta. W 2002 r. kobiety stanowiły 24% ogółu kandydatów, a w 2014 r. było to już 35%, co świadczy o tym, że w każdych kolejnych wyborach liczba kobiet w ogólnej liczbie kandydatów zwiększała się. Badania wybranych gmin wiejskich województwa łódzkiego pokazują, że liczba kobiet pełniących funkcję przewodniczącego rady gminy jest niska, ale wyższa od liczby kobiet pełniących funkcję wójta. Wysoka pozycja kobiet wystąpiła również na stanowiskach skarbnika i sekretarza gminy. Podobną tendencję związaną z liczbą kobiet w środowisku lokalnym można zauważyć na przykładzie władz sołectw – pozycja kobiet jest wyższa niż na szczeblu gminy.

Wyniki badań przedstawione w artykule potwierdziły, że obecność kobiet w ośrodkach władzy ulega pewnej poprawie, jednak nadal dominują mężczyźni w lokalnym życiu publicznym. Można powiedzieć, że im wyższy szczebel władzy, tym mniej jest na nim kobiet. Z analizy lokalnej aktywności politycznej kobiet na wsi, rozszerzonej o charakterystykę sfeminizowania urzędu gminy, wynika, że sukces wyborczy należał do 16 kobiet, które pełniły w kadencji 2014–2018 rolę wójta w gminach wiejskich województwa łódzkiego. W 125 gminach (94%) kobiety pełniły funkcję skarbnika, a w 89 (67%) – funkcję sekretarza. Obecność kobiet w radach gmin kształtuje się na poziomie 29%, a wśród władz sołectw na poziomie 38%. Dane dotyczące władz wykonawczych ukazują, że udział kobiet cały czas jest na niskim poziomie. Wśród wójtów jest znacznie mniej kobiet niż w radach gmin, choć w organach stanowiących i wykonawczych samorządów stopniowo ich przybywa. Najwięcej kobiet odnajdujemy wśród sołtysów. Zaznaczyć jednak należy, że publikacja tych wstępnych ustaleń wymaga przeprowadzenia szerszych badań w tym obszarze.

Kobiety na polskich wsiach coraz częściej organizują się i działają, co wyzwała w nich chęć aktywności politycznej. Zachodzi więc ciągła potrzeba zwracania uwagi na równość i sprawiedliwość szans mężczyzn i kobiet oraz ich wzajemnych relacji w życiu publicznym. Przeszkody pojawiające się w wyniku wyboru kobiet na dane stanowiska i role w aktywności politycznej nie sprzyjają swobodnemu działaniu w środowisku lokalnym. Mimo odpowiedniego przygotowania i kompetencji wiele z nich cały czas rywalizuje politycznie na arenie wyborczej, aby udowodnić, że są w stanie objąć stanowiska kierownicze. Kiedy silna kobieta przebij się do władzy, często jej aktywność polityczna jest długa i z reguły korzystna dla społeczności lokalnej. W związku z powyższym kobiety mogą stać się siłą napędzającą rozwój gmin, mimo że mamy do czynienia z niedoreprezentowaniem kobiet w samorządzie terytorialnym. Powstanie takiej sytuacji nie oznacza zatem, że automatycznie wzrośnie liczba kobiet w szeroko rozumianym życiu publicznym, lecz będzie można dostrzec potrzeby wyrównania statusu kobiet i mężczyzn. Akceptacja obecności kobiet w polityce, poparta stworzeniem należytych i skutecznych mechanizmów wyrównujących ich szanse, w sposób nieuchronny zwiększa liczbę konkurentów do określonej liczby stanowisk, których nie można w żaden sposób pomnożyć (Siemieńska 2011: 452).

Bibliografia

- Fuszara M. (2013), *Kobiety w wyborach samorządowych w 2010 roku z perspektywy uczestniczek procesu wyborczego*, [w:] M. Fuszara (red.), *Kobiety, wybory, polityka*, Wydawnictwo Fundacja Instytutu Spraw Publicznych, Warszawa, s. 63–68.
- Krzyszkowski J., Marks M., Lisek-Michalska J., Przywojska J. (2007), *Uwarunkowania pracy zawodowej kobiet wiejskich w Polsce*, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Warszawa.
- Kupczyk T. (2009), *Kobiety w zarządzaniu i czynniki ich sukcesów*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlowej, Wrocław.
- Kymlicka W. (1998), *Współczesna filozofia polityczna*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Marks-Krzyszowska M. (2012), *Ekonomiczne i społeczno-kulturowe aspekty braku aktywności zawodowej kobiet na wsi oraz sposoby ich ograniczania*, „Wieś i Rolnictwo”, nr 4, s. 128–137.
- Matysiak I. (2013), *Soltysi i soltyski o pełnionych rolach i motywach sprawowania funkcji w wybranych środowiskach wiejskich*, „Wieś i Rolnictwo”, nr 3, s. 138–152.
- Matysiak I. (2015), *Kobiety rządzą polską wsią? Władza lokalna i pleć*, „Wieś i Rolnictwo”, nr 1.2, s. 127–141.
- Opalińska A. (2010), *Problem pozycji kobiet i kwot w systemach wyborczych*, [w:] M. Musiał-Karg, B. Seclera (red.), *Kobiety we współczesnym świecie*, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Poznań, s. 37–53.
- Podgórska-Rykała J. (2016), *Polityka równości płci na szczeblu samorządowym*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec.
- Półtorak M. (2015), *Kobiety, kwoty, polityka: gwarancje równości płci w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Radiukiewicz A. (2010), *O nierówności płciowej – opinie i diagnozy posłanek*, [w:] I. Pańków, B. Post (red.), *Kobiety u władzy?*, Wydawnictwo Instytutu Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, s. 43–77.

- Siemieńska R. (red.), (2003), *Aktorzy życia publicznego. Pleć jako czynnik różnicujący*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Siemieńska R. (2005), *Kobiety wśród kandydatów i wybranych w wyborach samorządowych a cechy elektoratów w wyborach do samorządów terytorialnych w 2002 roku*, [w:] R. Siemieńska (red.), *Pleć, wybory, władza*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 75–86.
- Siemieńska R. (2011), *Kobiety i mężczyźni – aktorzy „płynnej rzeczywistości”. Niespójność postaw, zachowań i pozycji – dwie dekady przemian w Polsce i na świecie*, [w:] M. Bucholc, S. Mandes, T. Szawiel, J. Wawrzyniak (red.), *Polska po 20 latach wolności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 443–464.
- Spurek S. (2002), *Kobiety, partie, wybory*, Fundacja Centrum Praw Kobiet, Łódź.
- Suska D. (2005), *Droga do Sejmu i praca parlamentarna kobiet i mężczyzn. Podobne czy różne?*, [w:] R. Siemieńska (red.), *Pleć, wybory, władza*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 147–171.
- Tomczak Ł., Zawadzka K. (2016), *Problematyka kobiet w partiach polskiej lewicy*, [w:] U. Kozłowska, T. Sikorski, A. Wątor (red.), *Obywatelki na obcasach. Kobiety w życiu publicznym (XIX–XXI w.)*, Wydawnictwo von borowiecky, Radzymin–Warszawa, s. 193–207.
- Tryfan B., Rosner A., Pięćek B. (2003), *Kobiety wiejskie wobec zmian systemowych*, Wydawnictwo Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa.
- Wiatr J. J. (2000), *Socjaldemokracja wobec wyzwań XXI wieku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Wojciechowski E., Podgórnjak-Krzykacz A., Dolewka Z., Wojciechowski M. (2014), *Samorząd terytorialny w Polsce. Raport*, Instytut Diagnoz i Analiz Społecznych, Łódź.
- Zaworska-Nikoniuk D. (2010), *Uczestnictwo kobiet w polityce i kariery polityczne kobiet upowszechniane w magazynach luksusowych i prasie feministycznej*, [w:] J. Marszałek-Kawa (red.), *Kobiety w polityce*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, s. 178–202.
- Zemło M. (2005), *Samorząd małego miasta w ocenie maturzystów*, [w:] M. Zemło (red.), *Małe miasta. Elity*, Collegium Suprasliense, Supraśl, s. 391–398.
- Zielińska-Balcerzak N. (2013), *Kobiety w stołecznym samorządzie*, [w:] M. Dajnowicz (red.), *Kobiety w politycznej przestrzeni Europy. Uwarunkowania i zróżnicowania regionalne uczestnictwa w polityce*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok, s. 95–115.

Ewelina Stasiak

WOMEN'S PARTICIPATION IN EXERCISING POWER IN RURAL COMMUNES

Abstract. The aim of the article is to show the level of political participation of women in 2002–2014 in rural communes of the Łódź region. Participation is understood in the article as a candidate in local government elections and performing the function of commune head, councilor and village representative. In addition, the characteristics of rural communes were approximated from the perspective of feminizing the commune office. The survey showed that there is a small increase in the number of women in representation in local government authorities. The number of women holding the function of chairman of the commune council is low, but higher than the number of women acting as the mayor. The high position of women also appeared as the treasurer and secretary of the commune. A similar tendency associated with the number of women in the local environment can be seen on the example of municipal authorities.

Key words: local authority, women, village.